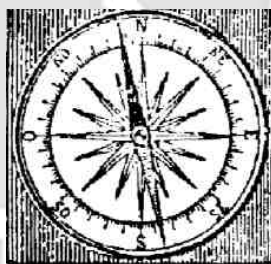

NIEPEŁNOSPRAWNI

**ORZECZNICTWO
RENTOWE
I POZARENTOWE**

Stan prawny na dzień 1 maja 2008 r.

WYDANIE IX

Poznaj

Swoje

Prawa

WYDANIE I REDAKCJA:

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5

00-031 Warszawa

tel. (0-22) 828 91 28

fax (0-22) 828 91 29

e-mail: klon@klon.org.pl

<http://www.klon.org.pl>

<http://www.ngo.pl>

© Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008

Wykorzystywanie fragmentów lub całości tekstów broszur z serii „Poznaj Swoje Prawa” wyłącznie za zgodą wydawcy.

FINANSOWANIE:

**Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych w ramach programu
PARTNER III**

*Opracowanie tekstu: Anita Siemaszko
aktualizacja wydania IX:
Rafał Kowalski
(Stowarzyszenie Klon/Jawor)*

NIEPEŁNOSPRAWNI ORZECZNICTWO RENTOWE I POZARENTOWE

Stan prawny na dzień 1 maja 2008 r., wydanie IX

Spis treści

I. Wstęp	2
II. Orzecznictwo o niezdolności do pracy do celów rentowych	3
Kto orzeka o niezdolności do pracy do celów rentowych	3
Na podstawie jakich dokumentów jest wydawane	
orzeczenie.....	3
O czym orzeka lekarz orzecznik ZUS.....	4
Jakie warunki należy spełnić, aby otrzymać rentę.....	5
O czym należy pamiętać.....	6
Do kogo można się odwołać – komisje lekarskie ZUS.....	7
Odwołanie do sądu.....	8
Przykra niespodzianka: weryfikacja, czyli badania kontrolne.....	9
III. Orzecznictwo o stopniu niepełnosprawności do celów pozarentowych	10
Kto orzeka o stopniu niepełnosprawności do celów pozarentowych.....	10
Na podstawie jakich dokumentów jest wydawane	
orzeczenie.....	11
Ocena stanu zdrowia.....	11
Zakres działania powiatowego zespołu – stopnie niepełnosprawności.....	12
Orzekanie o niepełnosprawności dzieci do lat 16.....	13
Czemu służy orzecznictwo do celów pozarentowych.....	14
Do kogo można się odwołać.....	15
System monitoringu.....	15
IV. Orzecznictwo rentowe a orzecznictwo pozarentowe	16

I. WSTĘP

W opracowaniu piszemy o orzecznictwie, czyli o prawnym ustalaniu, kto jest osobą niepełnosprawną. Można być osobą niepełnosprawną we własnym przekonaniu, może to potwierdzać medycyna, czyli opinia lekarza, może tak nas oceniać otoczenie (znajomi, sąsiedzi). Jednak dopiero prawne ustalenie, czy jesteśmy niepełnosprawni daje określone uprawnienia. Bez takiego ustalenia – bez orzeczenia – osoba niepełnosprawna nie skorzysta z prawa do renty i innych świadczeń, z ulg podatkowych czy ulg w komunikacji publicznej.

Obecnie obowiązują dwa rodzaje orzecznictwa, regulowane odrębnymi ustawami i prowadzone przez różne instytucje:

- **do celów rentowych** – orzecznictwo rentowe prowadzone przez lekarzy orzeczników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), oraz komisje lekarskie ZUS,
- **do celów pozarentowych** – orzecznictwo pozarentowe prowadzone przez zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Najważniejsze zasady tych dwóch rodzajów orzecznictwa omawiamy poniżej.

UWAGA: Podane w broszurze informacje o orzecznictwie rentowym, odnoszą się do orzecznictwa prowadzonego przez lekarzy orzeczników oraz komisje lekarskie ZUS. Należy jednak pamiętać, że orzecznictwo rentowe prowadzą także, oprócz ZUS, inne instytucje orzecznicze: lekarze rzeczoznawcy i komisje lekarskie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), komisje lekarskie podległe MON lub ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

System orzecznictwa został gruntownie zmieniony w 1997 r. W starym systemie niepełnosprawni uzyskiwali orzeczenie o grupie inwalidzkiej. Osoby, które przed zmianami z 1997 r., zaliczono do jednej z grup, zachowały nabyte uprawnienia, jeśli orzeczenie nie utraciło mocy lub nie zostało zmienione. W ostatnim rozdziale porównujemy stary i nowy system i wyjaśniamy, jak traktowane są teraz grupy inwalidzkie.

II. ORZECZNICTWO O NIEZDOLNOŚCI DO PRACY DO CELÓW RENTOWYCH

Podstawa prawna:

- *ustawa z dn. 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 z późn. zm.),*
- *rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dn. 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz. U. z 2004 r., Nr 273, poz. 2711).*

Kto orzeka o niezdolności do pracy do celów rentowych

Orzekaniem o niezdolności do pracy do celów rentowych zajmują się **lekarze orzecznicy** Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Lekarz orzecznik ocenia stopień niezdolności do pracy. Wydaje on orzeczenie, na podstawie którego ZUS podejmuje decyzję w sprawie świadczeń rentowych. Osoba ubiegająca się o rentę z tytułu niezdolności do pracy składa **wniosek o rentę** we właściwym terenowo oddziale ZUS. Orzekaniem zajmują się też komisje lekarskie ZUS, ale o komisjach piszemy w części dotyczącej procedury odwoławczej („Do kogo można się odwołać...”).

Z wnioskiem o wydanie orzeczenia występuje właściwa jednostka organizacyjna oddziału ZUS. Orzeczenie stanowi dla organu rentowego podstawę do wydania decyzji w sprawie świadczeń (np. renty), do których prawo uzależnione jest od stwierdzenia niezdolności do pracy.

Na podstawie jakich dokumentów jest wydawane orzeczenie

Lekarz orzecznik wydaje orzeczenie na podstawie bezpośredniego badania osoby ubiegającej się o świadczenie oraz posiadanej dokumentacji.

Wniosek o wydanie orzeczenia powinien zawierać:

- imię i nazwisko, datę urodzenia, miejsce zamieszkania wnioskodawcy, PESEL i NIP lub serię i numer dowodu osobistego albo paszportu,

→ określenie celu wydania orzeczenia i wskazanie okoliczności, które lekarz orzecznik ma ustalić.

Do wniosku powinny być dołączone:

- 1) zaświadczenie o stanie zdrowia wydane przez lekarza, pod którego opieką znajduje się osoba ubiegająca się o świadczenie (zaświadczenie nie może być wystawione wcześniej niż miesiąc przed złożeniem wniosku o rentę),
- 2) wywiad zawodowy dotyczący charakteru i rodzaju pracy,
- 3) dokumentacja medyczna i rentowa oraz inne dokumenty poświadczające stan zdrowia, a mające znaczenie dla wydania orzeczenia np. poprzednie orzeczenie, zaświadczenie ze szpitala, karta badania profilaktycznego, dokumentacja rehabilitacji leczniczej lub zawodowej.

Jeśli wymieniona powyżej dokumentacja jest wystarczająca do wydania orzeczenia lekarz orzecznik może wydać orzeczenie tylko na tej podstawie, bez przeprowadzania badania. Przed wydaniem orzeczenia lekarz orzecznik może zlecić uzupełnienie dokumentacji, w szczególności o opinie lekarza konsultanta lub psychologa albo o wyniki badań dodatkowych lub obserwacji szpitalnej.

O czym orzeka lekarz orzecznik ZUS

Lekarz orzecznik wydaje orzeczenie o niezdolności do pracy.

Przy ocenie stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy lekarz orzecznik bierze pod uwagę:

- stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia sprawności w wyniku leczenia i rehabilitacji,
- możliwość wykonywania dotychczasowej lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę m. in. dotychczas wykonywaną pracę, wykształcenie, wiek.

Lekarz orzecznik kwalifikuje osobę jako:

- **całkowicie niezdolną do pracy oraz samodzielnej egzystencji;**

→ **całkowicie niezdolną do pracy;**

Za całkowicie niezdolną do pracy uznawana jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy.

→ **częściowo niezdolną do pracy;**

Osoba częściowo niezdolna do pracy to osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy, zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

Niezdolność do samodzielnej egzystencji orzekana jest jeżeli stopień naruszenia sprawności organizmu powoduje konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Niezdolność do pracy orzeka się na okres nie dłuższy niż 5 lat.

Niezdolność do pracy orzeka się **na okres dłuższy niż 5 lat**, jeżeli według wiedzy medycznej nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu.

**Jakie warunki należy spełnić,
aby otrzymać rentę**

Samo orzeczenie niezdolności do pracy nie jest równoznaczne z prawem do renty. Prawo do renty ma osoba, która spełni jednocześnie następujące warunki:

- 1) jest niezdolna do pracy,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia (tzw. okresy składkowe i nieskładkowe),
- 3) niezdolność do pracy powstała w czasie zatrudnienia lub w okresie równorzędnym z okresem zatrudnienia albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Okresy te, jak również okresy z pkt. 2 są dokładnie określone w ustawie o emeryturach i rentach z FUS. Jest ich jednak zbyt dużo, a ich opis na tyle obszerny i skomplikowany, że nie możemy go tu w całości zamieścić (takimi okresami będzie np. okres zatrudnienia w oparciu o umowę o pracę lub okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych).

Osobie, która spełnia **WSZYSTKIE** wymienione powyżej warunki przysługuje:

- **renta okresowa** – jeżeli niezdolność do pracy jest okresowa. Renta ta przysługuje przez okres wskazany w decyzji organu rentowego,
- **renta stała** – jeżeli niezdolność do pracy jest trwała,
- **renta szkoleniowa** – jeżeli wobec tej osoby orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego, ponieważ nie może ona pracować w dotychczasowym zawodzie. Renta szkoleniowa przysługuje przez 6 miesięcy, z możliwością przedłużenia, ale nie dłużej niż o 30 miesięcy (o ile jest to niezbędne do przekwalifikowania się).

O czym należy pamiętać

Organ rentowy pisemnie zawiadamia osobę uprawnioną o terminie wstrzymania wypłaty oraz o warunkach przywrócenia prawa do renty z tytułu okresowej niezdolności do pracy, nie później niż na 3 miesiące przed ustaniem prawa do renty. Osoba zainteresowana dalszym pobieraniem renty powinna złożyć wniosek o przywrócenie do niej prawa wraz z zaświadczeniem o stanie zdrowia wydanym przez lekarza opiekującego się tą osobą.

Niezdolność do pracy jest orzekana przez lekarza orzecznika ZUS **do celów rentowych. Nie oznacza to jednak, że nie możemy podjąć pracy.**

ZUS nie ma wpływu na ewentualne wykonywanie pracy przez ubezpieczonego, co do którego orzeczono o niezdolności do pracy. Może jedynie zawiesić rentę w całości lub w części. Nie oznacza to jednak, że podjęcie pracy nie może mieć wpływu na sytuację rencisty. *Wykonywanie ciężkiej pracy fizycznej przez pana Kowalskiego, który ma orzeczoną okresową niezdolność do pracy, może mieć wpływ na treść orzeczenia wydanego przez lekarza orzecznika ZUS, podczas kolejnych badań.*

O niepełnosprawnych na rynku pracy, w tym o zmniejszaniu i zawieszaniu rent piszemy w opracowaniu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „*Niepełnosprawni – rehabilitacja zawodowa i społeczna*”.

Do kogo można się odwołać – komisje lekarskie ZUS

Od 1 stycznia 2005 r. obowiązują nowe zasady odwoływania się w sprawach dotyczących rent i orzekania o niezdolności do pracy. Do końca 2004 r. od decyzji lekarza orzecznika ZUS – od jego orzeczenia – nie przysługiwało odwołanie. Decyzję lekarza można było podważyć jedynie na drodze postępowania sądowego. Obecnie można zmienić niekorzystne orzeczenie lekarza, składając sprzeciw do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. To znacznie skraca czas oczekiwania na decyzję (postępowania w sądzie trwały niekiedy nawet kilka lat).

Postępowanie w ZUS

1. Lekarz orzecznik ZUS wydaje **orzeczenie o niezdolności do pracy**.

2. Od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS przysługuje **sprzeciw do komisji lekarskiej** Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Sprzeciw należy zgłosić przed upływem 14 dni od dnia otrzymania (doręczenia) orzeczenia lekarza orzecznika. Sprzeciw zgłasza się za pośrednictwem właściwej ze względu na miejsce zamieszkania jednostki organizacyjnej ZUS. Będzie to więc ta sama jednostka, do której zgłosiliśmy się na początku – składając wniosek o rentę.

3. Na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika ZUS lub orzeczenia komisji lekarskiej Zakład **wyduje decyzję w sprawie świadczeń**, do których prawo uzależnione jest od stwierdzenia niezdolności do pracy oraz niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Orzeczenie lekarza orzecznika może być podważane przez samego zainteresowanego, tzn. osobę ubiegającą się o rentę, jednak przekazać sprawę do rozpatrzenia komisji lekarskiej, może również Zakład Ubezpieczeń Społecznych. ZUS ma na to 14 dni. W tym terminie może zgłosić **zarzut wadliwości orzeczenia**, zawiadamiając o tym fakcie osobę zainteresowaną.

Odwołanie do sądu

Podstawa prawna:

→ *ustawa z dn. 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)*

Od decyzji ZUS w sprawie renty (punkt 3 w poprzednim podrozdziale) można odwołać się do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Odwołanie do sądu nie będzie skuteczne jeśli w pierwszej kolejności nie skorzystamy z drogi odwoławczej w ZUS (nie zgłosimy sprzeciwu do komisji lekarskiej). Pamiętajmy jednak, że do komisji odwołujemy się (wnosimy sprzeciw) tylko w sprawie orzeczenia, a nie w sprawie decyzji o przyznaniu świadczenia.

Odwołanie do sądu wnosi się pisemnie **za pośrednictwem oddziału ZUS, który wydał decyzję, w terminie miesiąca od doręczenia odpisu decyzji**. Sąd odrzuca odwołanie wniesione po upływie terminu, chyba że przekroczenie terminu nie jest nadmierne i nastąpiło z przyczyn niezależnych od odwołującego się. Jeżeli oddział ZUS uzna odwołanie za słuszne zmienia lub uchyla zaskarżoną decyzję i sprawa nie trafia już do sądu. Jeżeli odwołanie nie zostanie uwzględnione sprawa trafia do sądu. Jeżeli organ rentowy nie wydał decyzji w terminie 2 miesięcy, licząc od dnia zgłoszenia roszczenia, odwołanie można wnieść w każdym czasie po upływie tego terminu.

Postępowanie sądowe jest wolne od opłat sądowych. *W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie (podkr. red.) od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 36 ustawy z dn. 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U.05.167.1398).*

Oznacza to, że opłaty obowiązują dopiero w wypadku postępowań przed sądami kolejnych instancji (np. kiedy będziemy chcieli, aby naszą sprawę zbadał Sąd Najwyższy).

Przykra niespodzianka: weryfikacja, czyli badania kontrolne

Uzyskanie zadowolającego nas orzeczenia lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej, oraz przyznana renta nie oznacza, że już zawsze będziemy otrzymywać świadczenie. Zdają sobie z tego sprawę osoby, którym orzeczono okresową niezdolność do pracy i przyznano rentę okresową. Jednak nawet uzyskanie orzeczenia o trwałej niezdolności do pracy nie oznacza, że już nigdy nie będziemy musieli poddawać się ocenie ZUS. Zakład ma prawo wezwać nas na badania kontrolne. Sprawdza, czy lekarze orzecznicy i komisje pracują prawidłowo, a orzeczenia wydawane są według jednolitych zasad. Jeśli doszuka się nieprawidłowości, może zlecić ponowne badanie. Prawdopodobnie konsekwencje kontroli będą nieprzyjemne dla osoby niepełnosprawnej. Jej dotychczasowe orzeczenie może zostać zmienione – rencista może nawet zostać pozbawiony orzeczenia (i renty). Od takiej decyzji przysługują opisane wyżej środki odwoławcze.

W 2003 i 2004 r. publicznie dyskutowano o weryfikacji rencistów, czyli masowym i planowym sprawdzaniu prawidłowości wydanych już orzeczeń (proponując takie zawierał tzw. Plan Hausnera). Z pomysłu tego wycofano się, jednak pozostała możliwość weryfikacji na dotychczasowych zasadach – czyli właśnie w oparciu o badania kontrolne. Renciści słysząc o tym, że weryfikacji nie będzie, zaskakiwani są wezwaniem na badania. Trzeba jednak zdawać sobie sprawę, że ZUS ma takie możliwości i korzysta z nich.

III. ORZECZNICTWO O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI DO CELÓW POZARENTOWYCH

Podstawa prawna:

- *ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r., Nr 14, poz. 92),*
- *rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2003 r., Nr 139, poz. 1328),*
- *rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. z 2002 r., Nr 17, poz. 162).*

Kto orzeka o stopniu niepełnosprawności do celów pozarentowych

Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności do celów pozarentowych wydają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Zespół orzeka na wniosek:

- osoby zainteresowanej,
- przedstawiciela ustawowego tej osoby.

Wniosek można również złożyć za pośrednictwem centrum pomocy rodzinie lub ośrodka pomocy społecznej – wówczas osoba zainteresowana albo jej przedstawiciel ustawowy musi wyrazić pisemną zgodę na złożenie wniosku w jej imieniu.

Wniosek o wydanie orzeczenia składa się w **powiatowym zespole do spraw orzekania o niepełnosprawności**. O właściwy dla twojego powiatu adres pytaj w urzędzie powiatowym. Nie w każdym powiecie znajduje się zespół ds. orzekania, dlatego może się okazać, że zostaniesz skierowany do sąsiedniego powiatu.

Na podstawie jakich dokumentów jest wydawane orzeczenie

Wniosek o wydanie orzeczenia powinien zawierać: imię i nazwisko wnioskodawcy, datę urodzenia, adres zamieszkania, numer dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość, cel uzyskania orzeczenia, uzasadnienie wniosku (czyli określenie sytuacji społecznej i zawodowej, informacje o tym, czy osoba ta ubiegała się poprzednio o ustalenie niepełnosprawności i czy pobiera świadczenia z ubezpieczenia społecznego).

Poza tym wymagane są:

- zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia wydane przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się wnioskodawca (powinno być wydane nie wcześniej niż na 30 dni przed dniem złożenia wniosku),
- inne dokumenty, w tym medyczne, umożliwiające ocenę stopnia niepełnosprawności.

Kiedy wniosek dotyczy uzupełnienia orzeczenia o niezbędne wskazania, bez których dana osoba niepełnosprawna nie może skorzystać z jakiegś ulgi, dołącza się do niego posiadane orzeczenie.

Jeśli osoba posiada ważne orzeczenie, np. o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów lub orzeczenie o niezdolności do pracy, stopień jej niepełnosprawności określa się na podstawie przedłożonych orzeczeń.

Wymagane druki do wypełnienia otrzymuje się na miejscu, w powiatowym zespole ds. orzekania o niepełnosprawności (często również w siedzibie powiatu). Można je też uzyskać listownie.

Ocena stanu zdrowia

Wnioskodawca bierze udział w posiedzeniu składu orzekającego. O jego terminie jest powiadamiany najpóźniej na 14 dni przed wyznaczoną datą posiedzenia. Podczas posiedzenia przeprowadza się badanie – ocenę stanu zdrowia. Jeżeli osoba zainteresowana nie może uczestniczyć w posiedzeniu składu orzekającego z powodu długotrwałej i nierokującej poprawy choroby,

uniemożliwiającej osobiste stawiennictwo, potwierdzonej zaświadczeniem lekarskim, badanie przeprowadza się w miejscu pobytu tej osoby. Ocena stanu zdrowia może być również przeprowadzona bez badania, jeśli lekarz – przewodniczący składu orzekającego uzna posiadaną dokumentację medyczną za wystarczającą do wydania takiej oceny.

Wniosek jest rozpatrywany nie później niż w ciągu 1 miesiąca od dnia jego złożenia. W przypadkach bardziej skomplikowanych wniosek jest rozpatrywany nie później niż w ciągu 2 miesięcy od daty złożenia wniosku.

Zakres działania powiatowego zespołu – stopnie niepełnosprawności

Powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności wydaje orzeczenia o:

- **znacznym stopniu niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,
- **umiarkowanym stopniu niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych,
- **lekkim stopniu niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Niezdolność do samodzielnej egzystencji – oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.

Zespół wydaje również orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień (w przypadku osób posiadających już prawomocne orzeczenie o inwalidztwie lub niezdolności do pracy). Korzyści płynące z posiadania takiego orzeczenia podajemy w dalszej części tekstu.

UWAGA: Orzeczenie o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie stanowi przeciwwskazania do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, oczywiście pracodawca musi wówczas zapewnić odpowiednie warunki pracy, uwzględniające potrzeby wynikające z niepełnosprawności. Warunki takie powinny być potwierdzone opinią Państwowej Inspekcji Pracy. Osoby niepełnosprawne mogą również podejmować zatrudnienie w formie telepracy.

O niepełnosprawnych na rynku pracy piszemy m.in. w opracowaniu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „Niepełnosprawni – rehabilitacja zawodowa i społeczna”.

Orzekanie o niepełnosprawności dzieci do lat 16

Zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności zajmują się również orzekaniem o niepełnosprawności dzieci do lat 16. Zespoły orzekają na podstawie opinii (dokumentacji medycznej) wydanej przez lekarza, pierwsze kroki należy więc skierować do specjalisty opiekującego się naszym dzieckiem.

Definicja niepełnosprawności dzieci do 16 roku życia

Osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

Czemu służy orzecznictwo do celów pozarentowych

Posiadanie orzeczenia wydanego przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności pozwala korzystać z następujących form pomocy, bądź uprawnień:

- w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia – możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia, np. w zakładach pracy chronionej, zakładach aktywności zawodowej (oczywiście nie oznacza to, że osoby niepełnosprawne mogą pracować wyłącznie w warunkach pracy chronionej),
- możliwość korzystania ze szkoleń (w tym specjalistycznych),
- podleganie przywilejom pracowniczym osób niepełnosprawnych (np. prawo do dodatkowych urlopów, przerw w pracy),
- z ulg np. podatkowych, komunikacyjnych, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu), na podstawie odrębnych przepisów,
- w zakresie rehabilitacji np. możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej,
- z zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
- z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych świadczonych przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,
- z uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń (np. dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością).

Legitymacja

Orzeczenie jest podstawą korzystania z ulg i uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym. Potwierdzeniem posiadania orzeczenia jest legitymacja osoby niepełnosprawnej. Organem uprawnionym do jej wydania jest starosta. **Wniosek o wydanie legitymacji osoba zainteresowana składa we właściwym dla jej miejsca zamieszkania powiatowym zespole do spraw orzekania o niepełnosprawności.** Druk wniosku udostępnia zespół.

Do kogo można się odwołać

Odwołanie od orzeczenia powiatowego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności przysługuje do wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności, w terminie 14 dni od daty doręczenia. Odwołanie składa się za pośrednictwem powiatowego zespołu, który przekazuje je wraz z aktami do wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności.

Od orzeczenia wydanego przez wojewódzki zespół przysługuje odwołanie do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych za pośrednictwem organu, który wydał orzeczenie tzn. wojewódzkiego zespołu. Postępowanie w sprawach odwołań jest wolne od kosztów i opłat sądowych. *W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie (podkr. red.) od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 36 ustawy z dn. 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U.05.167.1398).*

System monitoringu

W lipcu 2007 r. dopisano do ustawy o rehabilitacji zawodowej (...) osób niepełnosprawnych artykuł 6d, na podstawie którego powstaje **Elektroniczny Krajowy System Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności**. W tworzenie tego rejestru wydanych orzeczeń zaangażowane są powiatowe i wojewódzkie zespoły ds. orzekania. To one będą wprowadzać dane dotyczące osób niepełnosprawnych. W rejestrze/ systemie znajdują się m.in. informacje o osobach, które złożyły wniosek o ustalenie niepełnosprawności albo o ustalenie stopnia niepełnosprawności, dane dotyczące ich wykształcenia, zawodu, form ich zatrudnienia, a także dane dotyczące daty i rodzaju wydanego orzeczenia. System gromadzi i przetwarza informacje w celu *usprawnienia i podniesienia jakości orzekania o niepełnosprawności*.

IV. ORZECZNICTWO RENTOWE A ORZECZNICTWO POZARENTOWE

Dawny system orzecznictwa	Obecny system orzecznictwa (od 1 września 1997 r.)	
	orzeczenie lekarza orzecznika/ komisji ZUS	orzeczenie zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności
I grupa inwalidzka →	całkowita niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji → niezdolność do samodzielnej egzystencji →	znaczny stopień niepełnosprawności
II grupa inwalidzka →	całkowita niezdolność do pracy →	umiarkowany stopień niepełnosprawności
III grupa inwalidzka →	częściowa niezdolność do pracy lub celowość przekwalifikowania zawodowego →	lekki stopień niepełnosprawności

Orzeczenia lekarza orzecznika ZUS oraz zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności nie są względem siebie równorzędne. Czyli np. orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy = orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, ale ten znak równości działa tylko w jedną stronę. Wynika to z tego, że orzeczenia wydane przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności, traktuje się na równi z orzeczeniami wydanymi przez ZUS, bez konieczności ponownego orzekania, ale tylko do celów poza świadczeniami rentowymi. Taki znak równości stawia np. ustawa o świadczeniach rodzinnych (*Dz.U.06.139.992*) i ustawa o pomocy społecznej (*Dz.U.04.64.593*). W przypadku świadczeń z tych ustaw (np. w przypadku zasiłku stałego czy zasiłku pielęgnacyjnego) orzeczenia ZUS i zespołów traktowane są tak samo.

Jednak na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół nie można ubiegać się o rentę w instytucji ubezpieczenia społecznego. W tym przypadku znak równości nie działa.

Czasem elementy zawarte w orzeczeniu o inwalidztwie lub niezdolności do pracy nie są wystarczające dla uzyskania ulg i świadczeń, o które osoba niepełnosprawna chce wystąpić (np. ma prawomocne orzeczenie, ale nie ma w nim informacji o tym, że jest niewidoma). Wówczas osoba ta, musi poddać się badaniom zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, w celu uzupełnienia danych w orzeczeniu.